

KINDERMISHANDELING ALS CONSUMPTIEARTIKEL

Kindermishandeling ligt goed in de markt. Je kunt geen krant of tijdschrift meer openslaan of je vindt er een verwijzing naar. En iedere televisiezender die zich respecteert laat het onderwerp ruim aan bod komen. Wordt er toch niet wat teveel aandacht aan besteed? De cijfers laten zien van niet. Onderzoek geïnitieerd door Staatssecretaris SMET wijst op 5% vrouwelijke slachtoffers van incest in ons land, naast nog eens ruim 5% slachtoffers van seksueel geweld buiten de familiekring. Dit wil zeggen dat in iedere klas in België, één meisje vóór haar meerderjarigheid het slachtoffer zal worden van seksueel misbruik. Extrapolaties van buitenlands cijfermateriaal leiden tot schattingen die variëren van 3.500 (minimaal) tot 25.000 nieuwe slachtoffers van kindermishandeling per jaar in ons land. Bij de zes centra voor Hulpverlening bij Kindermishandeling die in Vlaanderen actief zijn, worden tegenwoordig ongeveer 1.800 kinderen aangemeld per jaar. Men kan deze gegevens niet zomaar negeren. Kindermishandeling is manifest een probleem van onze volksgezondheid.

Niettemin zullen de genoemde cijfers bij velen op ongeloof stoten. Amper vijf à tien jaar geleden was een dossier over geweld tegen kinderen eerder een zeldzaam gegeven, zeker voor wat psychische en seksuele mishandeling betreft. Wie de huidige schattingen bekijkt, krijgt dan ook niet zelden de indruk dat het fenomeen wordt overroepen, dat de hulpverleners samen met de media een sfeer creëren waardoor mishandeling ontstaat of valse meldingen worden aangemoedigd.

Toch is dit niet zo. Er zijn vier factoren die een voorname rol spelen in de huidige beweging tegen kindermishandeling. De eerste twee zijn van maatschappelijke aard. Het heeft heel wat tijd gevraagd voordat het kind als volwaardig persoon werd erkend. Pas in de 20^e eeuw zijn de nieuwe inzichten over de eigen ontwikkeling van het kind doorgebroken. Toen er, in de 19^e eeuw, reeds wetten op de dierenbescherming bestonden moesten deze voor de kinderbescherming nog worden ingevoerd. De Conventie voor de Rechten van het Kind is een voorbeeld van de bewustwording van de eigenheid van ieder kind, met zijn specifieke noden op intellectueel, psychisch, affectief en sociaal vlak. Het begrip kindermishandeling kon slechts ontstaan toen het voor iedereen duidelijk was dat *een kind geen mini-volwassene is*.

Een andere maatschappelijke evolutie van meer recente datum is de *verminderde tolerantie tegenover geweld*. Dit uit zich onder meer in de vele initiatieven tegen vrouwenmishandeling. Deze tendens om verdoken geweld bespreekbaar te maken en een oplossing voor dit probleem te vinden, heeft ook bijgedragen tot het doorbreken van het taboe rond kindermishandeling.

De twee andere factoren hebben hun oorsprong in de hulpverleningssector zelf. Onderzoek naar intrafamiliaal geweld wees op een complex samenspel van elementen uit verleden en heden: de meeste ouders die mishandelen, hebben zelf een ongelukkige jeugd gehad; geweld lijkt een transgenerationeel fenomeen te zijn. Verder kan door de samenloop van relatieproblemen en/of ontwikkelings-

en opvoedingsmoeilijkheden een verlaagde drempel ontstaan voor het toepassen van geweld op kinderen in een gezin. Deze onderzoeksresultaten vormden de basis voor een *niet-criminaliserend beleid*. Het werd de hulpverleners duidelijk dat wie mishandelt zelf in nood is, en slechts uiterst zelden een misdadig opzet heeft. Toen dit inzicht was doorgebroken hebben vorming en informatie de *vroegtijdige herkenning van jonge slachtoffers* bevorderd.

Deze vier factoren versterken elkaar natuurlijk en hebben geleid tot een snel groeiende groep van bekende slachtoffers. Dit proces gaat echter niet snel genoeg voor iedereen. Zo ondermeer niet voor een reclamebureau dat recent in ons land een controversiële campagne tegen kindermishandeling voerde. Er is over deze campagne al veel inkt gevloeid. Maar we zetten enkele argumenten nog eens op een rijtje.

Het is bijna dertig jaar geleden dat in de Verenigde Staten de allereerste initiatieven rond kindermishandeling ontstonden. Nederland volgde in 1972, Vlaanderen in 1976. Er werd sindsdien in talloze Westerse landen bewezen dat justitie enkel de meest opvallende vormen van geweld kan opsporen, en dat de absolute meerderheid dus verborgen blijft. Voor de opsporing van deze gevallen bleek de formule der Vertrouwensartscentra, met hun multidisciplinaire equipes en permanente telefoondienst, een gepast antwoord. Niettemin zorgden de tegengestelde visies omtrent kindermishandeling voor een spanningsveld tussen justitie en hulpverlening: voor de ene is het een crimineel probleem, voor de andere de uiting van een complexe gezinsproblematiek. De min of meer gedwongen samenwerking heeft echter in de laatste jaren geleid tot wederzijds respect. Dat net op dit moment door een publiciteitscampagne de klok dreigt te worden teruggedraaid door uitdrukkelijk geen hulpverleningsadres te vermelden, en dus aan te sporen tot een justitiële aanpak, is hoogst merkwaardig. De inspanningen die men zich vanuit vele hoeken al jaren getroost om aan slachtoffers en daders van familiaal geweld duidelijk te maken dat zij zich tijdig in vertrouwen tot hulpverleners moeten wenden, komt door deze propaganda voor een strafrechtelijke oplossing van dit probleem in het gedrang.

In de tweede plaats rijst de bedenking of men een dergelijke agressieve campagne ook zou durven maken over een thema dat volwassenen betreft. Denk b.v. aan migranten of Aids-slachtoffers. Geen enkele groep zou toch aanvaarden dat 'buren' zouden worden opgeroepen tot aangifte van wat er allemaal in hun straat misloopt; in een land waar de privacy diepe wortels heeft, zou het tot een hetze leiden. Dat een dergelijke campagne over een kinderthema wel kan, is exemplarisch voor een schrijnend tekort aan democratisch functioneren van onze samenleving. Kinderen hebben namelijk niet de mogelijkheid om zich te organiseren en om hun verdediging te voeren. Dit tekort verwijst overigens naar de nood, die ook door de Vertrouwensartscentra wordt aangevoeld, aan een advocaat voor het kind dat is mishandeld. Deze zou als onafhankelijk deskundige een voorname rol kunnen vervullen in het samenspel tussen Bijzondere Jeugdzorg, Justitie en Hulpverlening.

Het kind op de affiche roept voorts het beeld op dat bij de mensen in de straat bestaat over kindermishandeling: bont en blauw geslagen of hoogzwanger. Maar nou net die situaties zijn eigenlijk niet zo'n probleem. Immers, slechts bij 15% van de slachtoffers van seksueel geweld worden lichamelijke letsels vastgesteld. Dat wil zeggen dat men zich in 85% van de gevallen alleen kan verlaten op de uit-

komsten van een psychologische en psychiatrische diagnostiek. En dat zijn dus niet de 'harde bewijzen' die zo vaak gezocht en gevraagd worden. Het is voor deze discrete signalen van kindermishandeling dat men moet sensibiliseren, niet voor de externe, fysieke uitingen ervan.

Tenslotte richt de campagne zich niet tot diegenen die het nodig hebben. Men spreekt niet ouders en slachtoffers toe, men moedigt hen niet aan om zelf hulp in te roepen. Men richt zich ook niet tot de hulpverleners, om hen te informeren over de signalen, en hen te steunen in het nemen van hun verantwoordelijkheid. Nee, men richt zich tot de 'buren'. 'Bemoei U wel met andermans zaken, verdomme'. De vloek is het toemaatje, dat aangeeft dat het eindelijk maar eens ernst moet worden. In een samenleving waar buren elkaar amper kennen, waar het sociale isolement in de steden snel toeneemt, wordt eens te meer geen appel gedaan op onderlinge solidariteit. Schaamteloos wordt de privacy terzijde geschoven voor het 'goede' doel. Wie de kwaliteit van het 'goede' doel zal bewaken doet er blijkbaar niet toe. Evenmin of 'buren' wel in staat zijn om andermans opvoeding te beoordelen zonder de *eigen* norm als uitgangspunt te kiezen.

Is er dan niets goed aan een dergelijke campagne? Er zijn uiteraard altijd gunstige nevenaspecten. Er verschenen ruim 28 artikelen in de pers over de hulpverlening. En enkele buren en gezinnen vonden een kanaal voor hun verhaal. De bezorgdheid betreft echter de wijze waarop in ons land een groep die zich niet kan verdedigen door een reclamebureau wordt misbruikt, en het feit dat een bureau een eigen visie op een problematiek etaleert zonder enig overleg met deskundigen. Het is een campagne zonder inspiratie geweest (alles werd overgenomen van een Frans agentschap), met een geringe efficiëntie, en zonder hart voor het probleem.

Opgeklapte emotionele verhalen over 'dat men eindelijk iets moet doen om die arme kinderen te redden' kunnen het goed doen aan de cafétoog of in een boulevardblad. Maar wie zich twintig vierkante meter te kijk zet heeft de deontologische plicht dit niveau te overstijgen.

Om in een samenleving iets te realiseren, moeten de mensen met elkaar samenwerken. Voor sommige problemen bestaan er nu eenmaal geen vlotte, nette oplossingen. Vooral dan is de voorwaarde dat men het met elkaar wil doen. Daar kunnen we dan ook beter met z'n allen energie en kennis in investeren.

Dr. P. Adriaenssens
Vertrouwensartscentrum 'Kind en Gezin in Nood' te Leuven
Leuven, 19 juni 1990